

6. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі. Київ: ВЦ «Академія», 2012. 312 с

Марія Ханас,

КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»

Науковий керівник:

спец. вищої категорії, викладач-методист Ірина Лагола

ОБРАЗИ ТВАРИН В МАЛІЙ ПРОЗІ МИКОЛИ ВІНГРАНОВСЬКОГО ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМПАТІЇ МОЛОДШИХ ЧИТАЧІВ

Постановка проблеми. Художні твори анімалістичного характеру займають важливе місце в розвитку дитячої літератури. Письменники, які у своїх творах зображують представників фауни, розкривають образи тварин як носіїв глибокого емоційного й духовного змісту. Зображуючи їх як окремих персонажів із виразними емоціями, думками та індивідуальними особливостями, автори розширюють уявлення малих читачів про складність і багатогранність світу природи, а також взаємовідносини людини і тварини.

Аналіз останніх досліджень. Природознавчій літературі значну увагу приділяли різні науковці. Зокрема, психологи Д. Ельконіна, О. Запорожець, С. Рубінштейн та інші досліджували сприймання молодшими читачами творів природничої тематики. Літературознавці М. Сюсько, Я. Шебештян, О. Карпенко, К. Долбіна, Г. Шотова– Ніколенко розкривали особливості анімалістичного твору та символіку образів-тварин.

Микола Вінграновський — відомий український письменник, поет і кінорежисер, творчість якого відзначається глибоким інтересом до природи та тваринного світу. Тварини у М. Вінграновського можуть мати людські імена, вони наділені людськими рисами характеру, події подаються через їх бачення та оцінювання. При цьому в творах М. Вінграновського багато витонченого гумору, вони досить жваві та легко сприймаються [1]. Ця авторська манера

виховує в дітей чутливість до світу живих істот і бережливе ставлення до навколишнього середовища.

Мета та завдання статті. Дослідити образи тварин в малій прозі М. Вінграновського як засіб розвитку емпатії юних читачів.

Виклад основного матеріалу. Микола Вінграновський – автор анімалістичного жанру в українській дитячій літературі, сприймає дійсність не лише людськими чуттями, а й «чуттями» всього живого – на якійсь грані, що єднає все серце у спільному для всіх відчутті життя. Письменник подає достатньо позитивних прикладів, через які діти можуть навчитися розпізнавати і розуміти почуття як свої, так і чужі. Твори М. Вінграновського, де тварини наділені особистісними рисами і здатністю відчувати, допомагають читачам осягнути важливість взаємодії з оточуючими та відповідальність за тих, хто поруч.

Образи тварин у творчості Миколи Вінграновського є центральними персонажами, які відкривають перед читачами особливий світ емоцій, пов'язаних з турботою, співчуттям і взаємодію з природою. Завдяки використанню різних художніх засобів, особливо персоніфікації, автор створює живі образи, які легко запам'ятовуються та викликають сильні почуття у читачів, особливо у дітей. Кожен із цих образів стає уособленням певних якостей та емоцій, на основі яких діти вчаться розуміти та виражати власні почуття.

Стиль і манера зображення тварин у творах М.Вінграновського відзначаються багатством художніх засобів. Автор часто використовує метафори, порівняння, епітети, що надають зображенню глибини та багатозначності. Завдяки цим засобам читачі сприймають тварин не лише в їхніх природних ролях, але й як символи та носії певних моральних та філософських ідей. Такий підхід дозволяє юним читачам більш тонко сприймати світ, а також розвиває в них аналітичне мислення й естетичне сприйняття.

Художня специфіка творів М. Вінграновського полягає в тому, що образи тварин виступають не просто як частина середовища, а як повноцінні герої, наділені людськими рисами та переживаннями, які вступають у взаємодію з іншими персонажами. У таких творах, як «Сіроманець», «Первінка», «Гусенятко» тварини виявляють не лише базові емоції, але й складні психологічні реакції, такі як страх, радість, тривогу і навіть проявляють співчуття чи відданість. Завдяки художній персоніфікації М. Вінграновський забезпечує емоційну залученість молодих читачів, формуючи у них здатність до співпереживання, а також спонукає їх розвивати відповідальність за тварин і природу в цілому.

Прикладом такого підходу є зображення образу корівки Первінки з однойменного оповідання письменника, який розкриває перед юними читачами емоційний зв'язок між людиною та твариною. В оповіданні «Первінка» маленька теличка стає символом невинності та природної чистоти. Вона зображена як доброзичлива, допитлива й життєрадісна істота, яка стає справжнім другом для дитини. Їхні стосунки побудовані на довірі та щирості, і через цей зв'язок автор підкреслює важливість співчуття та взаєморозуміння.

Художні засоби, використані М. Вінграновським для змалювання Первінки, сприяють створенню символічного образу. За допомогою метафор і порівнянь автор підкреслює зв'язок телички з природою. Наприклад, коли автор порівнює її з *«молодою травинкою, що простягається до сонця»* [2], він вказує на її бажання пізнавати світ, а також підкреслює ніжність і тендітність цієї істоти. Така образність надає можливість юним читачам асоціювати себе з персонажем, вчити помічати вразливість, цінувати турботу та ласку.

У повісті «Сіроманець» Микола Вінграновський створює багатогранний образ старого вовка, який стає жертвою переслідувань людей, але при цьому постає перед читачем не як хижак, а як самотня, вразлива і мудра істота. Сіроманець наділений внутрішньою силою, відданістю та волелюбністю, що робить його значно складнішим і глибшим персонажем: *«Сіроманець був найстарішим вовком у світі»* [3], що вказує на його мудрість і досвід, а слова

«молоді вовки мріяли пройти в його бойову стратегію і тактику» [3] підкреслюють його внутрішню силу і важкий шлях, яким він пройшов.

Завдяки персоніфікації автор надає образу Сіроманця людських рис, що дозволяє читачам заглибитися у внутрішній світ тварини, яка вимушена боротися за виживання та живе в умовах постійної небезпеки. Сіроманець постає не лише символом свободи, але й втіленням глибокої самотності, яку автор передає через яскраві метафори й епітети, наділяючи героя сумною, але величною силою. Цей образ пробуджує глибоке співчуття, оскільки юний читач бачить у ньому не просто тварину, а живу істоту з багатим емоційним світом і щирими переживаннями.

Такий підхід допомагає юним читачам побачити в образі вовка пероснажа, здатного відчувати й переживати, що сприяє розвитку їхньої емпатії та вміння цінувати життя навіть у найскладніших його проявах. Зрештою, образ Сіроманця — це не лише трагедія одинокої тварини, але й велич її духу, що надихає, захоплює, а також нагадує про цінність кожного життя.

Інший приклад емоційно-насиченого образу тварини в творчості М. Вінграновського представлений в оповіданні «Гусенятко». Образ гусенятка є яскравим прикладом образу-символу, який передає дитячу наївність, безпосередність і невгамовне прагнення пізнати світ. Це втілення дитячої допитливості та чистоти, образ, що створює теплі відчуття за допомогою зменшувано-пестливої лексики та епітетів. Наприклад, у метафорі *«маленьке жовте сонечко, що біжить по зеленій траві»* [4] гусенятко асоціюється з теплом і світлом, а його жовтий колір і рухи підкреслюють життєрадісність і простоту. Завдяки цьому прийому образ гусенятка набуває яскравої символічності — уособлення безтурботності та відкритості до світу.

Особливого значення набувають моменти, коли гусенятко стикається зі своїми першими труднощами й страхами. М. Вінграновський використовує гіперболізацію та персоніфікацію, щоб підкреслити емоційне забарвлення ситуацій, роблячи їх зрозумілими і зворушливими для дітей. Його *«великі*

круглі оченята», які ніби *«відображають весь світ»* [4], символізують дитяче здивування і здатність відчувати глибокі емоції. Це зображення пробуджує у читачів емпатію та співчуття, дозволяючи їм глибше відчути й пережити те, що відчуває маленька істота. Персоніфікація додає образу гусенятка людських якостей, показуючи, що воно не просто *«дивиться»* на світ, а *«відчуває»* його, навчається долати свої страхи та труднощі, подібні до дитини.

Кожне відкриття для гусенятка має величезне значення, що підкреслюється через символіку простих речей, які залишаються для нього джерелом радості та захоплення. Автор використовує яскраві порівняння, такі як *«мов маленька зірочка»*, *«як промінчик сонця»* [5], щоб підкреслити значимість цих маленьких відкриттів та їх емоційне наповнення. Кожен листочок, крапля роси чи шум вітру на луках постають для гусенятка частиною великого й цілого.

Образ гусенятка несе в собі важливий моральний підтекст: він навчає дітей приймати та розуміти свої емоції, розуміти радість у маленьких речах, бути відкритими до світу та долати труднощі з вірою в краще. Через цей простий, але водночас багатозначний образ М. Вінграновський розвиває у дітей не лише емпатію та співчуття до інших, а й здатність бачити красу в навколишньому світі та насолоджуватися ним.

Образи тварин у малій прозі М. Вінграновського є не лише літературними персонажами, але й забезпечують важливу виховну функцію. Вони допомагають дітям розвивати емоційну чутливість, вчать розпізнавати і виражати свої почуття, а також виховують у них бережливе ставлення до всього живого. Завдяки таким художнім засобам, як метафорам, епітетам, порівнянням та персоніфікації, М. Вінграновський створює багатий емоційний світ, у якому тварини є повноцінними героями зі своїми унікальними рисами, що розвивають у дітей емпатію та чуйність.

Висновки. Творчість Миколи Вінграновського дає можливість малим читачам не лише насолоджуватися цікавими сюжетами, але й формувати цінні навички співпереживання, уваги та турботи до оточуючих. Через детальний

опис, багатий на емоційні деталі та виразні художні засоби, автор розкриває перед дітьми світ, сповнений доброти, любові до природи і поваги до всього живого. Завдяки м'якому й водночас глибокому підходу письменника діти не лише розвивають емпатію, але й вчаться цінувати природу, навколишній світ і багатогранність життя. Твори М. Вінграновського створюють атмосферу емоційного комфорту та духовного збагачення, що є надзвичайно важливим у процесі формування особистості на ранньому етапі навчання.

Список використаної літератури

1. Вінграновський М. Оповідання, твори: читати онлайн українською. URL: <https://proza.org.ua/opovidannya/mykola-vingranovskyj-opovidannya-tvory/> (дата звернення: 04.11.2024).
2. Вінграновський М. Первінка. Бібліотека української літератури. УкрЛіб. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=436> (дата звернення: 04.11.2024).
3. Вінграновський М. Сіроманець. Освіта.UA. URL: https://osvita.ua/school/literature/v/67166/#google_vignette (дата звернення: 04.11.2024).
4. Вінграновський М. Гусенятко. Бібліотека української літератури. УкрЛіб. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=432> (дата звернення: 04.11.2024).
5. Кайдаш А.М., Хомич В.І. Фауністичні образи в прозі Миколи Вінграновського: лінгвостилістичний аспект. Література та культура Полісся. № 98. Серія «Філологічні науки», № 14. с.241-248.
6. Кулик Н.В., Сорочинська О.А. Дитяча художня природознавча література як засіб екологічного виховання дітей дошкільного віку URL: <http://eprints.zu.edu.ua/27305/1/> (дата звернення: 05.11.2024).
7. Шулькова К. І. Тенденції розвитку дитячої літератури кінця ХХ – початку ХХІ століття. URL: <https://philology.bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/38-2.pdf> (дата звернення: 05.11.2024).
8. Ясінська О. Особливості анімалізмів в художньому тексті. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18930/1/33_Yasinska.pdf (дата звернення: 06.11.2024).